

I

(Rezolucje, zalecenia i opinie)

OPINIE

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

496. SESJA PLENARNA EKES-U W DNIACH 26 I 27 LUTEGO 2014 R.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „W kierunku bardziej zrównoważonego rozwoju terytorialnego UE” (opinia z inicjatywy własnej)

(2014/C 214/01)

Sprawozdawca: **Staffan NILSSON**

Dnia 9 lipca 2013 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie:

„W kierunku bardziej zrównoważonego rozwoju terytorialnego UE”.

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 12 lutego 2014 r.

Na 496. sesji plenarnej w dniach 26–27 lutego 2014 r. (posiedzenie z 26 lutego) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 230 do 4 – 3 osoby wstrzymały się od głosu – przyjęła następującą opinię:

1. Wnioski

1.1 **„Cała Europa musi żyć”** – ogłosił Europejski Parlament Wiejski (forum europejskich i krajowych organizacji wiejskich) na swoim pierwszym posiedzeniu w siedzibie EKES-u 13 listopada 2013 r. Dzięki odpowiedniej polityce obszary wiejskie mogą przeżyć rozkwit i przyczynić się – podobnie jak miasta – do dobrobytu w Europie. Wezwano do przyjęcia ukierunkowanej geograficznie, wielosektorowej, oddolnej polityki opartej na uczestnictwie i partnerstwie.

1.2 Niniejsza opinia z inicjatywy własnej podejmuje to wyzwanie i stanowi apel o bardziej zrównoważony rozwój tak, by w kontekście rosnących dysproporcji w obrębie państw i regionów wszystkie podmioty UE mogły wnieść wkład w realizację celu spójności terytorialnej ustanowionej w traktacie lizbońskim.

1.3 Za najpoważniejsze zagrożenie gospodarki wiejskiej należy uznać wyludnienie, które poważnie dotknęło wiele obszarów wiejskich. W niektórych krajach i na niektórych obszarach dane są zatrważające i wskazują na spadek liczby ludności o około 1 procent rocznie, lub więcej. Niemniej jednak sytuacja jest bardzo niejednorodna. Na większości obszarów wiejskich UE nie występuje spadek liczby mieszkańców i w dalszym ciągu są one atrakcyjne dla ludzi i przedsiębiorstw.

1.4 Komitet podkreśla, że konieczne są zdecydowane działania polityczne na każdym szczeblu, by sprostać społeczno-gospodarczym konsekwencjom wyludnienia. Należy skoncentrować się na **miejscach pracy, infrastrukturze i usługach**, wspieranych przez zintegrowane ramy polityki rozwoju wsi na wszystkich szczeblach (europejskim, krajowym i regionalnym), skupiając się na wykorzystaniu lokalnych zasobów wewnętrznych. Należy w pełni wykorzystać wszystkie programy unijne, szczególnie politykę spójności i jej instrumenty, na rzecz rozwoju wiejskiego i lokalnego, takie jak Leader i CLLD (rozwój lokalny kierowany przez społeczność). Państwa członkowskie muszą przyznać zasoby finansowe obszarom najbardziej dotkniętym wyludnieniem.

1.5 Każda decyzja polityczna o wymiarze geograficznym powinna podlegać ocenie pod kątem wpływu terytorialnego. Należy zwrócić większą uwagę na istniejące oceny środowiskowe i społeczno-gospodarcze oraz opracować nowe szczegółowe wskaźniki ilościowe i jakościowe.

1.6 Równoległe z rozwojem sektorów pierwotnych, potrzebne są ramy polityczne do dywersyfikacji i promocji przedsięwzięć za pomocą inwestycji, innowacji i wiedzy. Należy propagować krótkie łańcuchy dostaw w takich dziedzinach jak żywność i energia. Należy też pomyśleć o środkach zachęcających do decentralizacji.

1.7 Tworzenie możliwości zatrudnienia ma kluczowe znaczenie i pilnie należy zadbać o to, by osobiste prawo do kształcenia i szkolenia było zagwarantowane w praktyce, dzięki inwestycjom w odpowiednie placówki krzewienia wiedzy i upowszechniania technologii. Należy przede wszystkim zająć się tworzeniem atrakcyjnych dla młodych ludzi miejsc pracy i kształcenia. Trzeba stworzyć odpowiednie warunki ułatwiające młodym rolnikom rozpoczynanie działalności, co jest czynnikiem stabilizacji obszarów wiejskich. Trzeba uwolnić potencjał pracy i przedsiębiorczości kobiet. Zatrudnianie migrantów o uregulowanym statusie, wspierane środkami towarzyszącymi skutecznie zapobiegającymi segregacji, mogłoby być szansą na włączenie ich jako aktywnych podmiotów w rozwój obszarów wiejskich.

1.8 Aby zmniejszyć dysproporcje geograficzne i uatrakcyjnić obszary wiejskie jako lokalizacje dla ludzi i przedsiębiorstw konieczne są inwestycje w wydajne połączenia transportowe, telekomunikacyjne (w tym szybkie łącza szerokopasmowe) i energetyczne.

1.9 Kolejnym ważnym warunkiem zmniejszania dysproporcji terytorialnych jest odpowiednia podaż usług – zarówno komercyjnych, jak i świadczonych w ogólnym interesie usług socjalnych. Pilnie potrzebne są inwestycje zarówno w różne rodzaje ośrodków zdrowia, kształcenia i opieki, jak i w działalność kulturalną i możliwości spędzania wolnego czasu.

1.10 EKES uważa, że demokracja uczestnicząca jest warunkiem wstępnym do osiągnięcia lepszej równowagi terytorialnej w Unii Europejskiej. Osoby mieszkające na obszarach wiejskich i ich organizacje powinny być zaangażowane w planowanie i wdrażanie polityki spójności terytorialnej i działań prowadzonych w jej ramach. Zasada partnerstwa funduszy strukturalnych UE powinna być sprawnie stosowana i zostać też rozszerzona na inne dziedziny polityki.

1.11 EKES, jako instytucjonalny pomost dla społeczeństwa obywatelskiego, popiera ideę powtarzalnych posiedzeń Europejskiego Parlamentu Wiejskiego (europejskiego forum wiejskiego o szerokiej reprezentacji) organizowanych we współpracy z Komitetem.

2. Kontekst opinii z inicjatywy własnej

2.1 Niniejsza opinia EKES-u powstała przede wszystkim po to, by przedstawić argumenty za prowadzeniem oceny oddziaływania terytorialnego odpowiednich polityk UE w celu rozwiązania problemu dramatycznego wyludnienia niektórych obszarów wiejskich.

3. Wprowadzenie

3.1 Różne kultury, języki i historia – Unia Europejska jest bardzo różnorodna, lecz wszystkich nas łączy wspólne zasady i ideały, zapisane w art. 2 Traktatu⁽¹⁾. Godna praca, dostęp do społeczno-ekonomicznych usług świadczonych w interesie ogólnym oraz wysokie standardy środowiskowe to podstawowe potrzeby wszystkich regionów.

3.2 Sytuacja w Europie nie jest jednak wszędzie taka sama. Rozbieżności między poszczególnymi obszarami mogą obejmować różnice historyczne i odziedziczone struktury kulturowe, rozbieżne systemy polityczne, zróżnicowane wzorce rozwoju społeczno-gospodarczego, a także szereg kombinacji tych czynników. Konieczna jest pogłębiona wiedza na temat złożonego zjawiska nierówności geograficznych i ich wpływu na politykę i praktykę.

⁽¹⁾ Art. 2 stanowi, że „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości”. „Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn”.

3.3 Obszary wiejskie stoją przed wspólnym wyzwaniem: zdolność do tworzenia wysokiej jakości trwałych miejsc pracy jest na nich niższa niż na obszarach miejskich⁽²⁾. Średni dochód jest o 25–30 % niższy niż na obszarach miejskich, lecz w niektórych przypadkach w Europie Środkowej i Wschodniej może być aż do 50 % niższy. Istnieje mniej możliwości zatrudnienia i dotyczą one węższego zakresu działalności gospodarczej. Słaba infrastruktura, w tym zła jakość łączy szerokopasmowych, niewielka dostępność usług komercyjnych i socjalnych oraz brak zarówno placówek oświatowych i szkoleniowych, jak i ośrodków kultury i możliwości spędzania wolnego czasu, przyczyniają się do znacznego odpływu ludności ze wsi, zwłaszcza ludzi młodych, a w przeważającej mierze młodych kobiet.

3.4 Niemniej jednak ogólna sytuacja nie przedstawia się tak źle. W dekadzie 2000–2010 obszary o charakterze w przeważającej mierze wiejskim odnotowały średnio nieco większy wzrost niż obszary miejskie⁽³⁾. Odzwierciedla to też, na jak wiele interesujących sposobów społeczności wiejskie radziły sobie z wyzwaniami i osiągały pozytywne wyniki, korzystając z wewnętrznych i innych lokalnych zasobów⁽⁴⁾. Podczas ostatniej fali kryzysów obszary wiejskie wykazały się większą odpornością i stabilnością. Z niedawnych badań wynika, że na skutek wysokich kosztów wynajmu i zatorów działalność gospodarza zaczyna przenosić się do mniej rozwiniętych, często wiejskich regionów⁽⁵⁾.

3.5 Występowanie niezrównoważonego rozwoju terytorialnego w obrębie państw, regionów, społeczności wiejskich i miejskich oraz pomiędzy nimi jest dużym wyzwaniem. Po odkryciu na nowo roli **odpowiedzialnych podmiotów terytorialnych** dla regionów i społeczności lokalnych podczas procesu przystępowania do UE, rozwój lokalny i regionalny stał się ważnym przedmiotem zainteresowania krajów Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej. W innych regionach europejskich także odnotowano ożywienie zainteresowania rozwojem lokalnym i regionalnym.

3.6 Obszary o małej gęstości zaludnienia i porzucone wioski istnieją w całej Europie i są powszechne nawet w najmniejszych państwach członkowskich. Te słabo zaludnione obszary mają szczególne cechy i potrzeby. Bez względu na różnice między nimi, przynajmniej cztery problemy, z którymi się borykają, są wspólne: izolacja geograficzna i wynikające z niej wysokie koszty transportu, problemy demograficzne związane z emigracją, starzeniem się i niskim wskaźnikiem urodzeń, słaba i monolityczna struktura gospodarcza i wreszcie niski średni dochód, któremu w niektórych wypadkach towarzyszy poważne ubóstwo na obszarach wiejskich.

3.7 W niniejszej opinii podjęto próbę określenia, w jaki sposób obszary wiejskie mogą przyczynić się do osiągnięcia spójności terytorialnej i społecznej, wykorzystując wewnętrzne zasoby w ramach zintegrowanej polityki rozwoju, a przy tym przezwyciężyć kryzys gospodarczy, utrzymać i utworzyć miejsca pracy oraz dbać o ochronę środowiska. Sektory rolniczy i rolno-spożywczy odgrywają zasadniczą rolę w pewnych regionach, konieczna jest jednak dywersyfikacja. Wszystkie sektory muszą być w stanie wnieść wkład, jeśli będą wspierane ukierunkowanymi środkami politycznymi.

4. Uwagi ogólne

4.1 Wyzwania dla decydentów politycznych UE

4.1.1 Środki dotyczące spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej określone w art. 174–178 traktatu lizbońskiego, stanowią o harmonijnym rozwoju Unii, mają na celu ograniczenie dysproporcji rozwojowych, koncentrują się na obszarach o trudnej sytuacji przyrodniczej lub demograficznej oraz zobowiązują państwa członkowskie do prowadzenia i koordynowania polityki gospodarczej na rzecz osiągnięcia tych celów.

4.1.2 Według Komisji Europejskiej spójność terytorialna polega na zapewnieniu harmonijnego rozwoju całej Europy oraz zapewnieniu, by Europejczycy mogli jak najlepiej wykorzystać nieodłączne cechy poszczególnych regionów. Spójność terytorialna jest więc środkiem do przekształcenia różnorodności w atut, który przyczynia się do zrównoważonego rozwoju całej UE⁽⁶⁾.

4.1.3 Regiony obejmują zarówno obszary dynamiczne, jak i problematyczne. Trudno osiągnąć równowagę między spójnością polityki a spójnością terytorialną, ponieważ regiony są z definicji heterogeniczne. W konsekwencji potrzebne jest podejście polityczne oparte na współpracy między regionami i koordynacji między poszczególnymi politykami w ramach partnerstwa z podmiotami terytorialnymi. Zasada pomocniczości jest również kluczowym elementem każdego regionalnego podejścia politycznego, ponieważ zawsze lepiej jest rozwiązywać konkretne problemy danej społeczności na szczeblu lokalnym.

⁽²⁾ Zob. na przykład raport informacyjny EKES-u 425/2011 (sprawozdawca: Narro) i Dz.U. C 376 z 22.12.2011, ss. 25–31.

⁽³⁾ Piąte sprawozdanie w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 132 z 3.5.2011, ss.82–86.

⁽⁵⁾ Projekt 2013/2/1 CAEE programu ESPON 2013 – przypadek gospodarek aglomeracji w Europie.

⁽⁶⁾ Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej, 2008 r.

4.1.4 Jeśli chodzi o politykę UE, wspólna polityka rolna jest najważniejszym narzędziem dla rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. Nie powinna ona stanowić jedyne narzędzie. Opracowując programy operacyjne innych funduszy, państwa członkowskie powinny także skupiać się na zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich.

4.2 Wyludnienie

4.2.1 Statystyki UE⁽⁷⁾ wskazują, że w 2008 i 2009 r. regiony wiejskie w Europie odnotowały ograniczony przyrost naturalny (0,1–0,2 %). W latach 2010–2011 liczba ludności pozostała na tym samym poziomie, podczas gdy w regionach miejskich wzrosła w tych latach o ok. 0,5 %. Jednak sytuacja jest bardzo nierówna. W wielu regionach wiejskich liczba ludności zwiększyła się w ciągu ostatnich pięciu lat. W 2011 r. średnia liczba ludności wiejskiej wzrosła w 8 z 27 państw. Z kolei w tym samym roku odnotowano wyraźnie ujemne wskaźniki zwłaszcza na Łotwie i Litwie, gdzie liczba ludności wiejskiej zmalała o 2 %, a także w Bułgarii (–1 %), natomiast w Portugalii, Niemczech, Rumunii i na Węgrzech wskaźnik ten wyniósł ok. –0,5 %.

4.2.2 Analiza poszczególnych regionów (NUTS 3) uwidacznia dramatyczne dane. Ok. 100 z 1 300 takich obszarów doświadczyło zmniejszenia się liczby ludności o 5 % (a w niektórych przypadkach odsetek ten był wyższy) w latach 2007–2011. Są to przede wszystkim obszary w wyżej wymienionych krajach. Bułgaria, Litwa i Łotwa odstają od pozostałych ze względu na ogólny wysoki poziom wyludnienia. W Niemczech obszary te koncentrują się w części wschodniej, natomiast w Portugalii w części środkowej.

4.2.3 Dane statystyczne wskazują też, że rozmieszczenie ludności w UE jest uderzająco nierówne, co prowadzi do ogromnych różnic w średniej gęstości zaludnienia w poszczególnych regionach i pomiędzy obszarami miejskimi a wiejskimi. Prawdopodobnie najbardziej problematycznym aspektem demograficznym w Europie jest zaskakująco mała gęstość zaludnienia w niektórych regionach w porównaniu z tym wskaźnikiem 50–100 lat temu. Wyludnienie należy uznać za największe zagrożenie dla gospodarek wiejskich, nie tylko dlatego, że ogranicza możliwości wzrostu, powoduje problemy środowiskowe, wpływa na struktury społeczne i utrudnia świadczenie usług publicznych, lecz także dlatego, że może zagrażać samemu istnieniu małych miast i wsi jako obszarów zamieszkałych.

4.2.4 Ta tendencja utrzymuje się. Szybki wzrost miast ze względu na lokalizację przemysłu i usług przyciąga siłę roboczą z obszarów wiejskich. Restrukturyzacja działalności rolniczej zachęca do dalszej migracji ze wsi do miast. Duże projekty infrastrukturalne również mogą powodować przemieszczanie się ludności. Wyludnienie wsi, zachodzące kiedy odpływ ludności przewyższa przyrost naturalny, prowadzi do zmniejszenia się liczby mieszkańców do poziomu krytycznego, jednocześnie powodując starzenie się struktur demograficznych.

4.2.5 Wyludnienie wsi wywołuje szereg różnego rodzaju skutków dla środowiska. Przykładowo, w miarę odpływu ludności wśród zróżnicowanej mozaiki utrzymywanych ludzką ręką krajobrazów zaczyna dominować jedno siedlisko. Ta „homogenizacja ekologiczna” może prowadzić do zmniejszenia różnorodności biologicznej na szczeblu lokalnym. Inne skutki ekologiczne obejmują degradację gleby wynikającą z niewłaściwego utrzymywania tarasów na obszarach górskich, jak to ma miejsce na przykład na dużych obszarach basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej.

4.2.6 Pojawiły się też inne obawy w związku z wyludnieniem wsi, między innymi dotyczące gospodarki leśnej i zagrożenia pożarowego na terenach śródziemnomorskich oraz potencjalnych problemów z zachowaniem bezpieczeństwa na zewnętrznych granicach UE.

4.3 Rola zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego

4.3.1 EKES podkreślił, że „**demokracja uczestnicząca**, uważana za jeden z podstawowych elementów demokratycznego funkcjonowania Unii, stanowi warunek niezbędny dla osiągnięcia lepszej równowagi terytorialnej w Unii Europejskiej”⁽⁸⁾. Zorganizowane społeczeństwo obywatelskie powinno mieć możliwość uczestniczenia na szczeblu lokalnym i regionalnym w określaniu i realizacji polityk i działań związanych ze spójnością terytorialną w sposób odpowiedzialny i przejrzysty. Zasada partnerstwa funduszy strukturalnych UE powinna być sprawnie stosowana i zostać też rozszerzona na inne dziedziny polityki związane z obszarami wiejskimi.

4.3.2 Z drugiej strony tradycyjni partnerzy społeczni i organizacje społeczno-zawodowe mają do odegrania kluczową rolę w przezwyciężaniu rosnących nierówności terytorialnych przez promocję zatrudnienia i przedsięwzięcia w celu poprawy warunków pracy i życia.

⁽⁷⁾ Rozwój obszarów wiejskich w roczniku statystyk regionalnych. s. 238. Eurostat.

⁽⁸⁾ Dz.U. C 228 z 22.9.2009, ss.123–129.

4.3.3 Z drugiej strony w całej Europie rośnie ruch społeczności wiejskich. W niektórych krajach powstał niedawno, natomiast w innych istnieje od wielu lat. (Prekursorzy znajdują się głównie w Europie Północnej.) Na szczeblu krajowym ruchy te są zrzeszone w formie federacji i sieci, obejmujących zarówno tradycyjne organizacje społeczno-zawodowe, jak i nowe inicjatywy oddolne. W ramach podejścia oddolnego dają one możliwość wyrażania swojego stanowiska osobom mieszkającym na obszarach wiejskich, a także promują nowe przedsięwzięcia i organizację lokalnej produkcji i usług.

4.3.4 W listopadzie 2013 r. EKES gościł pod nazwą „Europejski Parlament Wiejski”⁽⁹⁾ forum krajowych i europejskich organizacji zaangażowanych na obszarach wiejskich, którego celem jest wzmocnienie ruchu wiejskiego w Europie i sprawienie, by przemawiał wspólnym głosem. Skupia się ono głównie na uzyskaniu wpływu na europejską politykę dotyczącą obszarów wiejskich, poprawie dialogu między decydentami politycznymi a szczeblem lokalnym, a także wymianie dobrych praktyk.

4.3.5 Jako instytucjonalny pomost dla społeczeństwa obywatelskiego EKES mógłby umożliwić mieszkańcom obszarów wiejskich i ich organizacjom odgrywanie wiodącej roli w procesie kształtowania i wdrażania polityki dotyczącej obszarów wiejskich. Dlatego też Komitet popiera koncepcję regularnego Europejskiego Parlamentu Wiejskiego – tzn. europejskiego forum wiejskiego rozszerzonego o organizacje społeczno-zawodowe i partnerów społecznych – którego posiedzenia byłyby organizowane w partnerstwie z Komitetem i mogłyby służyć również jego Grupie Łącznikowej jako miejsce kontaktów.

4.4 Ocena oddziaływania terytorialnego

4.4.1 EKES zasugerował wcześniej, że należy dokonywać oceny przepisów, polityk i programów UE pod kątem ich oddziaływania na spójność terytorialną. Komisja ponosi szczególną odpowiedzialność za taką ocenę oddziaływania, w której powinny aktywnie uczestniczyć wszystkie zainteresowane podmioty⁽¹⁰⁾.

4.4.2 Sugestię tę powtórzył niedawno Komitet Regionów, wzywając „do tego, by na samym początku oceny polityk sektorowych przeprowadzać analizę ich wpływu terytorialnego na równi z analizą ich skutków gospodarczych, środowiskowych i społecznych” i zaapelował o „współpracę z władzami regionalnymi i lokalnymi, aby ukierunkowywać konsultacje z zainteresowanymi stronami”⁽¹¹⁾.

4.4.3 Koncepcja oceny oddziaływania występuje już w poszczególnych klauzulach horyzontalnych Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (art. 8–12). Klauzule te stanowią, że „przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia” musi brać pod uwagę wymogi związane z wymiarem społecznym, równością płci, środowiskiem, ochroną konsumentów i przeciwdziałaniem dyskryminacji.

4.4.4 Podejmując wszelkie decyzje decydenci będą musieli odpowiedzieć sobie na pytanie, jakie są jej przewidywalne skutki: czy zwiększy ona napływ ludzi do miast, czy też sprawi, że pozostaną oni na obszarach wiejskich? Polityka poprawiająca ogólną równowagę terytorialną lub przynajmniej jej nie zmieniająca, powinna zostać natychmiast zaakceptowana. Wszelkie decyzje zakłócające tę równowagę poprzez zwiększenie koncentracji w miastach powinny podlegać ocenie wpływu wykazującej przewagę korzyści nad tym negatywnym skutkiem.

4.4.5 Należy ocenić wpływ terytorialny polityki sektorowej, szczególnie w dziedzinie transportu, ICT, energii, środowiska, rolnictwa, handlu, konkurencji i badań⁽¹²⁾.

4.4.6 W tym celu Komisja powinna zadbać o należyte uwzględnienie wymiaru terytorialnego w strategicznej ocenie środowiskowej⁽¹³⁾ i w wytycznych dotyczących oceny skutków. Niemniej należy też opracować inne konkretne wskaźniki ilościowe i jakościowe, nie tylko pod względem społeczno-gospodarczym czy środowiskowym, ale pod innymi, trudniejszymi do zmierzenia wskaźnikami, takimi jak utrata tradycyjnych kompetencji.

5. Uwagi szczegółowe

5.1 Dobrze zrównoważony rozwój terytorialny oznacza bardziej równomierne i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, co przynosi korzyści gospodarce dzięki mniejszym zatorom i niższym kosztom. Dobrobyt na obszarach wiejskich będzie zależeć od zdolności do aktywizacji ludzi i lokalnych zasobów, w połączeniu z jednoczesnym rozwojem czynników lokalizacyjnych, zwiększających atrakcyjność warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej dla ludzi i przedsiębiorstw. Dodatkowe koszty i negatywne skutki zewnętrzne aglomeracji miejskich psują perspektywy na dobrą jakość życia dla wszystkich.

⁽⁹⁾ Europejski Parlament Wiejski opiera się na koncepcji szwedzkiego parlamentu wiejskiego, który istnieje od ponad 20 lat. Forum to zbiera się co dwa lata, a w jego skład wchodzi z jednej strony przedstawiciele krajowych organizacji wiejskich, zarówno społeczno-zawodowych jak i innych, a z drugiej strony członkowie społeczności lokalnych.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 228 z 22.9.2009, ss.123–129.

⁽¹¹⁾ Dz.U. C 280 z 27.9.2013, ss.13–18.

⁽¹²⁾ Dz.U. C 376 z 22.12.2011, ss. 15–18.

⁽¹³⁾ Dz.U. L 197 z 21.7.2001, ss.30–37.

5.2 Wiele obszarów wiejskich o niewykorzystanym potencjale rozwojowym współistnieje z nadmiernie eksploatowanymi obszarami miejskimi i podmiejskimi. Na obszarach oddalonych od dużych miast małe i średnie miasta odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu dostępu do usług, zapewniając utrzymanie atrakcyjności tych obszarów jako miejsc zamieszkania. Wspieranie takich prowincjonalnych ośrodków będzie miało niebagatelne znaczenie dla poradzenia sobie z likwidacją punktów usługowych na wsi i napływem ludności z okalających terenów wiejskich, pod warunkiem organizacji wydajnego transportu publicznego.

5.3 Same siły rynkowe nie mogą dostarczyć bodźców do odwrócenia obecnych trendów. Dlatego też konieczne są zdecydowane działania polityczne na każdym szczeblu, mające na celu sprostanie społeczno-gospodarczym skutkom wyludnienia i zwiększenie atrakcyjności obszarów wiejskich dla ludzi i przedsiębiorstw. Dobrze zrównoważony zbiór zachęt jest konieczny do stymulowania inwestycji, innowacji i wiedzy, a także utrzymania i tworzenia możliwości życia i pracy na obszarach wiejskich. Należy skoncentrować się na miejscach pracy, infrastrukturze i usługach, wspieranych przez zintegrowane ramy polityki rozwoju wsi na wszystkich szczeblach (europejskim, krajowym i regionalnym).

5.4 Należy w pełni wykorzystać wszystkie programy unijne, szczególnie politykę spójności i jej instrumenty na rzecz rozwoju wiejskiego i lokalnego, takie jak Leader i CLLD (rozwój lokalny kierowany przez społeczność). Państwa członkowskie muszą przyznać zasoby finansowe obszarom najbardziej dotkniętym wyludnieniem.

5.5 Prawo konkurencji powinno być dostosowane tak, aby umożliwiała odpowiednie wyłączenia. Jeśli proponowane zmiany wpłyną na koszty pracy, to należy zająć się nimi w ramach normalnego dialogu społecznego między partnerami społecznymi.

5.6 Najważniejszym przejawem spójności terytorialnej jest gwarancja jednakowego dostępu do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym dla wszystkich obywateli europejskich, niezależnie od ich miejsca zamieszkania i miejsca pracy. Aby zmniejszyć dysproporcje geograficzne konieczne są inwestycje w wydajne połączenia transportowe, telekomunikacyjne (w tym szybkie łącza szerokopasmowe) i energetyczne, by pobudzić rozwój najbardziej odległych i zagrożonych obszarów.

5.7 Należy poprawić warunki życia mieszkańców obszarów wiejskich, również znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji, przez odpowiednią podaż usług, co jest kolejnym ważnym warunkiem zmniejszenia dysproporcji terytorialnych. Odnosi się to zarówno do usług komercyjnych, jak i socjalnych świadczonych w ogólnym interesie. Obszary wiejskie staną się atrakcyjnymi lokalizacjami nie tylko dla ludzi, lecz także dla przedsiębiorstw, dzięki inwestycjom zarówno w ośrodki zdrowia, kształcenia i opieki, jak i w działalność kulturalną i możliwości spędzania wolnego czasu.

5.8 Wykorzystanie zasobów wewnętrznych oznacza też tworzenie krótkich łańcuchów dostaw, które przynoszą korzyści gospodarcze, społeczne i kulturalne nie tylko rolnikom, lecz także innym przedsiębiorstwom, konsumentom i ogólnie obszarom wiejskim. Dobrymi tego przykładami są sektory żywności i energii. Model produkcji tego rodzaju wymaga promocji, jak wynika z faktu, że transnarodowe sieci detaliczne rzadko korzystają z producentów lokalnych, nawet jeśli dobrze zorganizowana strona podażowa może zagwarantować niezawodny strumień produkcyjny.

5.9 Tworzenie możliwości zatrudnienia ma kluczowe znaczenie, a prawo do kształcenia i szkolenia musi być gwarantowane w praktyce. Pilnie potrzebne są szkolenia zawodowe „umożliwiające siłę roboczej dostosowanie się do wymogów nowego modelu produkcji”⁽¹⁴⁾. Należy przede wszystkim zająć się zmniejszeniem odpływu młodych ludzi z terenów wiejskich, w tym młodych kobiet, które mają silniejszą tendencję do opuszczania wsi. Społeczeństwo może czerpać czyste zyski z zapewnienia zatrudnienia, które pozwoli młodym rodzinom czerpać korzyści z naturalnego środowiska wiejskiego jako dobrego miejsca do wychowywania dzieci. EKES wzywał wcześniej do przyjęcia bardziej zdecydowanych środków na rzecz uwolnienia potencjału pracy i przedsiębiorczości kobiet, umożliwiając im napędzanie rozwoju i innowacji oraz udostępniając im odpowiednią wiedzę i technologię⁽¹⁵⁾.

5.10 Miejsca pracy wysokiej jakości w zaawansowanych, kreatywnych sektorach mogłyby nakręcić spiralę korzyści, przyciągając nie tylko działalność gospodarczą, lecz także inicjatywy kulturalne i inne rodzaje usług zwiększających atrakcyjność życia dla młodych ludzi na obszarach wiejskich i zniechęcając ich do wyjazdu.

⁽¹⁴⁾ Dz.U. C 347 z 18.12.2010, ss. 41–47.

⁽¹⁵⁾ Dz.U. C 299 z 4.10.2012, ss. 29–33.

5.11 Potrzebne są radykalne działania prowadzące do dywersyfikacji i decentralizacji⁽¹⁶⁾, aby tworzyć nowe miejsca pracy na obszarach wiejskich najbardziej dotkniętych wyludnieniem. Dlatego też należy wdrożyć programy na rzecz tych obszarów obejmujące konkretne finansowanie. Należy rozpowszechniać dobre doświadczenia z tych obszarów wiejskich, na których udało się sprostać problemowi wyludnienia i zachować dobre warunki lokalizacyjne dla ludzi i przedsiębiorstw.

5.12 Rynek wewnętrzny i prawo do swobodnego przemieszczania się umożliwia rolnikom podjęcie działalności rolniczej w innych państwach członkowskich o lepszych możliwościach niż w ich kraju rodzinnym; przykładem są tutaj niderlandzcy rolnicy osiedlający się w Rumunii. Jednakże taka mobilność i pozyskiwanie gruntów nie powinno odbywać się na niekorzyść istniejącego systemu rolnictwa i małych właścicieli.

5.13 EKES wzywał do równego traktowania pracowników migrujących na obszarach wiejskich przez wdrożenie minimalnych standardów pracy i życia, z zaangażowaniem partnerów społecznych w ten proces⁽¹⁷⁾. Dzięki procesowi integracji wspieranemu środkami towarzyszącymi skutecznie zapobiegającymi segregacji migranci o uregulowanym statusie mogliby przyczynić się do rozwoju obszarów wiejskich.

Bruksela, 12 lutego 2014 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE

⁽¹⁶⁾ Doskonałym przykładem jest nowe centrum danych Portugal Telecom niedaleko Covilhã, w regionie górskim Serra da Estrela.

⁽¹⁷⁾ Dz.U. C 120 z 16.5.2008, s. 25.